

**Eurasian Economic Union's Function
in the Light of Great Power's Role in Russian Mentality**

Shiva Alizadeh¹

Assistant Professor, Regional Studies Department, Faculty of Law &
Political Science, University of Tehran

(Date received: 6 June 2021- Date approved: 14 February 2022)

Abstract

Introduction: The Eurasian Economic Union is one of the most sophisticated and ambitious international organizations of the post-Soviet space in terms of institutional design and goals. The initiative to achieve regional integration in part of the Central Eurasia is the result of more than two decades of Russian efforts in forming regional institutions and organizations. This time, Russia, gave up the intention of bring all the former Soviet republics under the umbrella of a single regional organization and preferred to choose those with the least political divergence from Russia and the most economic interdependence with it. So the Eurasian Economic Union might be a useful instrument for deep regional integration unlike its predecessors. Although economic goals and concerns for growth and development have been important throughout all Putin's years, they cannot be considered the only or the most important reason for the emergence of the Eurasian Economic Union. Such an organization, economic functions or at least current economic benefits of which to its most powerful founding member have not yet reached the desired level, is categorically based on a strong intellectual foundation and a long-term vision.

Research Question: This article seeks to answer the question of how the perception of Russia's political elites of their country's worthy position in the international system is reflected in the functions of the Eurasian Economic Union as a regional initiative.

Research Hypothesis: Eurasian Economic Union is one of the most sophisticated projects which has been designed to represent Russian self-concept as a great power.

Methodology (and Theoretical Framework if there are): Given the nature of the subject under discussion, the present study is a qualitative research that has been written using unresponsive methods

1 E-mail: shiva_alizadeh@ut.ac.ir (Corresponding author)

of data collection and analysis and relying on the existing quantitative and qualitative data.

An analysis of the intellectual roots which have put an impact on the formation of the Eurasian Economic Union has led the author to examine the perception of Russian political elites of their country's appropriate position in the international system and the schools of thought influencing this perception. The formation of regional organizations and integration projects cannot be explained only by examining material and ideational factors and therefore requires using a combination of theoretical approaches.

The concept of "great power" is still widely used to analyze the behavior and foreign policy of certain countries and has not lost its relevance. "Great power" is an identity that, for historical reasons, cannot easily be wiped off from the minds of the political elites of some states even despite their severe loss of material resources of power. Most of the great powers of the contemporary world cannot achieve the status of global hegemon. But most of them claim special rights, privileges and responsibilities in certain geographical areas. Mutual recognition of these spheres of influence by other great powers can put a stabilizing effect on the international system. Declining great powers can institutionalize hierarchical orders in their respective region through initiating regional organizations to maintain their sphere of influence. To realize that goal, they can provide more incentives to encourage smaller countries to stay in that regional order. They also may strengthen regional identity and increase economic interdependence among regional countries to bolster their hegemony in that neighborhood.

Results and discussion: Russia is the most powerful post-Soviet country in terms of size, military power and economic capabilities. It enjoys a special or strategic relationship with most of the so-called near abroad countries. Russia plays the role of a strategic hub in the post-Soviet region. Active engagement in all regional equations of this part of the globe has been an integral feature of Russian foreign policy for nearly all post-Soviet years. After several consecutive years of dealing with the reluctance of the Euro-Atlantic bloc to acknowledge its identity as a great power and the mere regional power in the post-Soviet space, Russia has begun to further consolidate and institutionalize this role in Central Eurasia. The establishment of the Eurasian Economic Union can be analyzed in this context. The ideological underpinning of the Eurasian Union is the Russian-backed vision that seeks to establish a new center of power in a multipolar

world. It can be said that this union, despite its problems, is the most effective regional economic projects led by Russia.

As has been emphasized in most theories which explain the role of the great powers in the post-bipolar world, almost none of the great powers can have the chance of achieving global hegemony. But most of them want to remain at the top of the hierarchical order in their traditional sphere of influence, and by maintaining this sphere of influence, they can also play a role in the system of great powers' management at the global level. The power exercised in these spheres of influence today is considerably different from the imperial order and normally does not require reliance on hard power or coercion. The great powers are increasingly encouraging the weaker ones to remain in their sphere of influence by creating and strengthening a regional identity based on shared values and common culture and providing public goods for the small powers in that region. Some great powers have convince other great powers to recognize their position and their rights and responsibilities. Russia has been in such a path in recent years.

Conclusion: Russian elites' and public discourse considers this nation a "great power" whose dominance and leadership in a multipolar world is both an inalienable right and an important means of maintaining and consolidating this position. Thus, the institutionalization of this sphere of influence - especially after the numerous transatlantic encroachments on the traditional backyard or near Russia, as well as the West's efforts to force Russia to renounce any claim to membership in the Club of Great Powers - is more highlighted on the agenda. The establishment of Eurasian Economic Union is a serious step made by Moscow to institutionalize the Russian-led regional integration among a group of Central Eurasian countries which on the one hand, are not economically, politically and culturally divergent from Russia, and on the other hand have been reluctant to join those international institutions formed to balance or contain Russia's regional influence. As we move away from the first years of Putin's presidency, we more and more find a Russia which despite siding with the West on many global issues, is unwilling to compromise its regional hegemony.

Key Words: Eurasian Economic Union, Eurasianism, Great Power, Multipolar World, Russia.

کارکرد اتحادیه اقتصادی اوراسیائی در پرتو نقش قدرت بزرگ در ذهنیت روسی

شیوا علی‌زاده*

استادیار گروه مطالعات منطقه‌ای، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۶ - تاریخ تصویب: ۱۴۰۰/۱۱/۲۵)

چکیده

جمهوری‌های پیشین اتحاد شوروی همواره در میان اولویت‌های سیاست خارجی فدراسیون روسیه در طول سه دهه گذشته در جایگاه نخست قرار داشته‌اند. سیاست‌های روسیه برای حفظ نقش ویژه‌اش در این جمهوری‌ها و تحکیم روابط با آنها با چالش‌های زیادی نیز روبه‌رو شده است، در نتیجه روزبه‌روز بیشتر تکامل یافته است. زیرا همواره منابع مادی و فکری زیادی صرف بهبود اثربخشی و کارایی سیاست‌ها و تصمیم‌های روسیه در این منطقه شده‌اند. در این نوشتار در پی پاسخ به این پرسش هستیم که برداشت نخبگان سیاسی حاکم بر روسیه از جایگاه شایسته کشورشان در نظام بین‌الملل چگونه در کارکردهای اتحادیه اقتصادی اوراسیائی به‌عنوان ابتکار منطقه‌گرایی منعکس شده است؟ این نوشتار، پژوهشی کیفی است که با بهره‌گیری از روش‌های واکنش‌ناپذیر گردآوری و تحلیل داده‌ها و با تکیه بر داده‌های کمی و کیفی موجود نوشته شده است. گفتمان حاکم بر روسیه این کشور را «قدرتی بزرگ» می‌داند که داشتن حوزه نفوذ و رهبری یک گروه قدرت یا یک قطب در جهان چندقطبی، هم حق انکارناپذیر آن و هم یکی از ابزارهای مهم حفظ و تحکیم این جایگاه است. بنابراین نهادینه‌سازی این حوزه نفوذ به‌صورت پررنگ‌تر در دستور کار سیاست خارجی مسکو قرار گرفت و اتحادیه اقتصادی اوراسیائی یکی از جدی‌ترین طرح‌هایی است که این انتخاب هویتی در آن تجسم یافته است. چارچوب مفهومی این نوشتار، برگرفته از آن چیزی است که در نظریه‌های مختلف روابط بین‌الملل در مورد قدرت‌های بزرگ یا قدرت‌های منطقه‌ای در دوران پساجنگ سرد گفته شده است.

واژگان اصلی

اتحادیه اقتصادی اوراسیائی، اوراسیاگرایی، روسیه، جهان چندقطبی، قدرت بزرگ.

مقدمه

اتحادیه اقتصادی اوراسیائی در میان سازمان‌های بین‌المللی بین دولتی روس محور شکل گرفته در فضای پساشوروی از نظر طراحی نهادی، به نسبت دقیق‌تر و از نظر هدف‌ها بلندپروازانه‌تر است. این ابتکار برای محقق کردن همگرایی منطقه‌ای در بخشی از فضای اوراسیای مرکزی برآیند بیش از دو دهه، آزمون و خطای روسیه در زمینه سازمان‌سازی منطقه‌ای است. این بار روسیه بدون هدف گردآوردن همه جمهوری‌های پیشین شوروی زیر چتر یک سازمان منطقه‌ای واحد، آن‌هایی را برگزید که کمترین واگرایی سیاسی را از روسیه و بیشترین وابستگی متقابل اقتصادی را با آن داشتند تا شاید اتحادیه اقتصادی اوراسیائی بتواند ابزار سودمندی برای همگرایی عمیق منطقه‌ای باشد.

هرچند هدف‌های اقتصادی و دغدغه رشد و توسعه در همه سال‌های حکومت پوتین اهمیت زیادی یافته‌اند، به سختی می‌توان آن‌ها را تنها دلیل یا مهم‌ترین دلیل پدید آمدن اتحادیه اقتصادی اوراسیائی دانست. چنین سازمانی که هنوز کارکردهای اقتصادی آن یا دست‌کم منافع اقتصادی که نصیب قدرتمندترین عضو مؤسسش می‌کند به حد مطلوبی نرسیده‌اند، چه بسا باید بر زیربنای فکری نیرومندی اتکا کند و چشم‌اندازی بلندمدت داشته باشد. واکاوی ریشه‌های فکری مؤثر بر شکل‌گیری اتحادیه اقتصادی اوراسیائی ما را بر آن داشته است تا برداشت نخبگان سیاسی روس از جایگاه بایسته کشورشان در نظام بین‌الملل و مکتب‌ها و جریان‌های فکری تأثیرگذار بر این برداشت را بررسی کنیم. شکل‌گیری و تداوم سازمان‌های منطقه‌ای و طرح‌های همگرایی تنها با بررسی عوامل مادی و عینی تبیین‌پذیر نیست. به همین دلیل، نیازمند کاربرد ترکیبی از رویکردهای نظری است. در این نوشتار می‌کوشیم با کمک منشور ذهنیت‌های شکل‌دهنده به سیاست‌ها و ابتکارهای روسیه در اوراسیای مرکزی، کارکردهای طراحی شده برای اتحادیه اقتصادی اوراسیائی را توضیح دهیم.

پیشینه پژوهش

بسیاری از پژوهشگران در هنگام تحلیل سیاست روسیه در جمهوری‌های پیشین شوروی به عوامل ژئوپلیتیکی پایدار مؤثر بر سیاست خارجی این کشور توجه می‌کنند. به گفته مانکف (۲۰۰۹) نخستین کشورهایی که در معرض تأثیر این سیاست مدعیانه روسیه قرار می‌گیرند، جمهوری‌های پیشین شوروی هستند که نباید به سکوی پرتاب نیروهای متخاصم روسیه تبدیل شوند. به باور مانکف، روسیه هنوز بسیار به برداشت سنتی ژئوپلیتیکی از روابط بین‌الملل پای بند است. اتحادیه اقتصادی اوراسیائی از جدیدترین بازنمایی‌های سیاست روسیه در قبال جمهوری‌های پیشین شوروی است.

اثر دیگری در توضیح رفتار روسیه در خارج نزدیک، عنصر ژئوپلیتیکی را برجسته می‌سازد، کتاب تولستراپ (۲۰۱۴) با عنوان «روسیه در مقابل اتحادیه اروپا: رقابت برای نفوذ در فضای پسا شوروی» در مورد رقابت روسیه و اتحادیه اروپا در اوکراین، روسیه سفید و مولداوی، اثر دیگری است که به نوعی عوامل ژئوپلیتیکی را برجسته می‌کند. او معتقد است اتحادیه اروپا به ضرورت شوالیه سفیدی نیست که از دموکراسی در این کشورها حمایت کند و بارها دموکراسی را قربانی ملاحظه‌های ژئوپلیتیکی کرده است. برای نمونه، اتحادیه اروپا تلاش می‌کرد، رژیم اقتدارگرای یانکوویچ را به منظور جلوگیری از پیوستن به اتحادیه اوراسیایی تطمیع کند. حمایت روسیه از رژیم‌های اقتدارگرا هم به ضرورت به دلیل ترجیح این نوع حکومت به دموکراسی نیست، بلکه از این واقعیت ناشی می‌شود که حکومت‌های غیردموکراتیک در بیشتر مواقع نفوذ غرب را خنثی می‌کنند.

از نظر آلیسون، کارکرد اصلی سازمان‌های منطقه‌ای روس محور فراهم کردن نوعی «همگرایی حمایتی» برای رهبران اقتدارگرا و شکلی از هم‌بستگی جمعی سیاسی با روسیه است که سپری در برابر غرب مروج دموکراسی به شمار می‌رود و حاکمیت ملی و بقای رژیم‌های سیاسی را در دولت‌های ضعیف حفظ می‌کند (Ziegler, 2016: 558). شر (۲۰۱۴) بر آن است که اتحادیه اقتصادی اوراسیایی با وجود اینکه نهادینه‌ترین و قاعده‌محورترین طرح هم‌گرایی در سرزمین‌های پیشین شوروی از سال ۱۹۹۲ تاکنون است، در واقع، باید آن را هم‌گرایی تسریع‌شده بازارهای در حال افول و دارای جذابیت کشنده^۱ دانست. بخش‌های اقتصادی وابسته به روسیه از این هم‌گرایی سود می‌برند، اما مشخص نیست به چه میزان و تا چه زمانی این وضعیت ادامه خواهد یافت. به باور لاروئل (۲۰۱۷) اتحادیه اوراسیایی به‌عنوان طرح سیاسی بازسازی هم‌گرایی منطقه‌ای با نهادهای فوق ملی در دو مرحله شکست خورده است: در مرحله اول اوکراین از دست رفت و در مرحله دوم، مینسک و آستانه و خود مسکو مانع حرکت به سوی نهادهای وراملی شدند. بنابراین هم‌گرایی در قالب این اتحادیه از سطح اقتصادی فراتر نمی‌رود و جنبه سیاسی آن روی کاغذ باقی می‌ماند.

مبانی نظری

هدلی بول، از نظریه‌پردازان مکتب انگلیسی، در اواخر دهه ۱۹۷۰ در قالب مفهوم «مدیریت قدرت‌های بزرگ» نقش قدرت‌های بزرگ در جامعه بین‌الملل را تجزیه و تحلیل کرد. بر اساس دیدگاه بول، مدیریت قدرت‌های بزرگ یکی از نهادهای جامعه بین‌الملل است که مانند دیگر نهادهای آن، جنگ، دیپلماسی، حقوق بین‌الملل و توازن قوا به جامعه بین‌الملل «سیمایی قابل

مشاهده^۱ می‌بخشد (Astrov, 2011: 2). به گفته او قدرت‌های بزرگ، قدرت‌هایی هستند که هم دیگران و هم رهبران و مردم خودشان حقوق و مسئولیت‌های ویژه آن‌ها را شناسایی کرده‌اند. برای نمونه، قدرت‌های بزرگ مدعی هستند، حق دارند در مورد مسائلی تصمیم‌گیری کنند که صلح و امنیت بین‌المللی را به‌طور کلی در تأثیر قرار می‌دهد. آن‌ها این وظیفه را هم می‌پذیرند که سیاست‌های‌شان را در پرتو مسئولیت‌های مدیریتی خود تعدیل کنند و دیگران نیز از آنان چنین انتظاری دارند. در دوران جنگ سرد، ایالات متحد و اتحاد شوروی هم به‌طور جداگانه و هم به‌طور مشترک تلاش می‌کردند از بروز برخی بحران‌ها در روابطشان و از شدت گرفتن بحران‌ها جلوگیری کنند. البته شناسایی اقدام‌های یک‌جانبه آن‌ها برای دوری از بحران آسان‌تر است، مانند خودداری از مداخله در حوزه نفوذ یکدیگر. هژمونی ایالات متحد و اتحاد شوروی هرکدام آفریننده نوعی نظم بود. دولت‌های کوچک‌تر در هر یک از این مناطق نمی‌توانستند علیه یکدیگر به زور متوسل شوند. منازعه‌های سرزمین میان آن‌ها کنترل می‌شد و به سطح فعالیت سیاسی آشکار نمی‌رسید. این وضعیت هرچند ناعادلانه برآورد می‌شد، به هر حال شکلی از نظم بود (Bull, 2012: 196-212). از نظر آستروف، مدیریت قدرت‌های بزرگ در سیاست جهان معاصر دربرگیرنده شیوه «پلیسی» حکومت هم هست که به موجب آن قدرت‌های بزرگ رفتار دیگران را در جامعه بین‌الملل هدایت می‌کنند، همان جامعه‌ای که اعضای آن یعنی دولت‌های مستقل به موجب ترتیبات وستفالیایی آزادانه می‌توانند کارهای خود را هدایت کنند (Astrov, 2011: 15-16).

حوزه نفوذ، سود یا مسئولیت از مباحث اصلی است که بول در هنگام پرداختن به قدرت‌های بزرگ، آن‌ها را بررسی می‌کند. به گفته او، قدرت‌های بزرگ علاوه بر بهره‌گیری یک‌جانبه از تسلطشان در مناطق خاصی از جهان یا در بین گروهی از کشورها، با رضایت‌دادن به ایجاد حوزه‌های نفوذ به نظم بین‌المللی کمک می‌کنند. ساده‌ترین و معمول‌ترین کارکرد این توافق‌ها تأیید قدرت‌های بزرگ در مواضع تسلط محلی خود و اجتناب از برخورد بین آن‌هاست. البته این واقعیت که قدرت‌های بزرگ حوزه‌های نفوذ یکدیگر را مورد شناسایی قرار دهند با مشروع‌دانستن این حوزه‌های نفوذ از سوی آن‌ها تفاوت دارد. هنگامی که دو قدرت بزرگ تسلط یکدیگر را در منطقه خاصی شناسایی می‌کنند، شناسایی متقابل حقوق قانونی و اخلاقی به دنبال آن رخ نمی‌دهد. اما ممکن است برخورداری یکدیگر از این حقوق را پیامد قواعد عملیاتی یا قواعد بازی بدانند و به این درک برسند که با وجود تسلط یک قدرت بزرگ در منطقه‌ای ویژه، مداخله دیگر قدرت‌ها در آن منطقه خطرناک یا فاجعه‌بار خواهد بود. علاوه بر این، ممکن است یک کد رفتاری برای پرهیز از بحران‌های خطرناک شکل بگیرد که در

1. visible expression

قالب هیچ توافقی رسمی نشود، اما قدرت‌های بزرگ آن را تأیید و منطبق با آن رفتار کنند. این قواعد بازی به تدریج انتظارهای خاصی را در هر طرف در مورد رفتارهای طرف دیگر ایجاد می‌کنند و شاید به‌نوعی دربرگیرنده شناسایی متقابل حقوق هستند (Bull, 2012: 212-214).

نظریه هدلی بول در دوران جنگ سرد ایجاد و پردازش شده است. اما در دوران جنگ پساجنگ سرد هم بسیاری از نظریه‌پردازان به حوزه‌های نفوذ و رفتار قدرت‌های بزرگ در به‌شکل قدرت‌های منطقه‌ای نگاه می‌کنند. برای نمونه، جان مرشایمر در چارچوب نظری «واقع‌گرایی تهاجمی» می‌گوید قدرت‌های بزرگ برای هژمونی در منطقه مربوط به خودشان تلاش می‌کنند و هم‌زمان می‌کوشند، تلاش قدرت‌های بزرگ دیگر را برای دستیابی به هژمونی در مناطق مربوطه خنثی کنند. قدرت‌های بزرگ رقیبان هم‌تا را دوست ندارند. آن‌ها می‌خواهند مطمئن شوند که چندین کشور در حال رقابت برای رهبری منطقه‌ای در دیگر مناطق جهان و نه منطقه خود آن‌ها هستند (Mearsheimer, 2001: 29-31).

هیچ از یک رویکردهای روابط بین‌الملل به تنهایی نمی‌توانند ویژگی‌ها و کارکردهای قدرت‌های منطقه‌ای را توضیح دهند. زیرا برای آنکه کشوری قدرت منطقه‌ای شناخته شود، باید علاوه بر برخورداری از ابعاد نظامی و اقتصادی قدرت، قدرت خود در سطح منطقه را نهادینه کند، کالاهای عمومی را برای قدرت‌های دیگر یا کوچک‌تر منطقه فراهم کند، به ابزارهای تنبیهی برای بازداشتن آن‌ها از وارد شدن به حوزه نفوذ قدرت‌های دیگر برخوردار باشد و مهم‌تر از همه، تعریفی از هویت خود به‌عنوان قدرت منطقه‌ای داشته باشد و دیگران نیز حتی اگر این نقش را مشروع نمی‌دانند، تا اندازه زیادی آن را بپذیرند.

دتلف نولته^۱ با توجه به رویکردهای مختلف روابط بین‌الملل ویژگی‌های یک قدرت بزرگ منطقه‌ای را چنین برمی‌شمارد: کشوری که از نظر جغرافیایی بخشی از یک منطقه تعریف شده است، می‌تواند در مقابل هر ائتلافی از دیگر کشورهای آن منطقه ایستادگی کند، بر امور منطقه بسیار تأثیرگذار است، ممکن است علاوه بر جایگاه منطقه‌ای در مقیاس جهانی هم قدرتی بزرگ باشد. قدرت‌های منطقه‌ای مسئولیت ویژه‌ای برای حفظ نظم و امنیت منطقه‌ای دارند و برای ایفای این نقش باید شرایطی را محقق کنند. پویای داخلی آن‌ها باید جنبه ثبات‌بخش در منطقه داشته باشد. همچنین یک قدرت منطقه‌ای باید نشان دهد که می‌خواهد نقش یک رهبر منطقه‌ای ثبات‌بخش و صلح‌ساز را ایفا کند و ظرفیت و قابلیت لازم را برای آن دارد. از سوی دیگر، چنین نقشی یعنی رهبری امنیت منطقه، باید برای دیگر کشورهای آن منطقه پذیرفتنی باشد. افزون بر این، چنین جایگاهی به تعریف نخبگان سیاسی در مورد نقش و موقعیت یک کشور درون این سلسله‌مراتب قدرت بستگی دارد. همچنین این جایگاه باید از

1. Detlef Nolte

سوی همتایان و کشورهای ضعیف‌تر و کوچک‌تر مورد شناسایی و پذیرش قرار بگیرد. رویکرد سازه‌انگارانه به سلسله‌مراتب قدرت از نظر ادراک‌های مشترکی می‌نگرد که در بین گروه‌هایی از کشورها شکل می‌گیرد. موقعیت یک قدرت منطقه‌ای، دسته‌بندی اجتماعی است که علاوه بر منابع مادی به شناسایی از سوی دیگران نیاز دارد. بنابراین از نظر نولته، قدرت منطقه‌ای کشوری است که خودپنداره رهبری را در منطقه‌ای ابراز می‌کند که مرزهای آن از نظر جغرافیایی، اقتصادی و سیاسی و معنایی مشخص است؛ از نظر اقتصادی، سیاسی و فرهنگی به منطقه پیوند خورده است؛ به‌طور قابل توجهی تحدید حدود ژئوپلیتیکی و ساخت سیاسی، معنایی منطقه را در تأثیر قرار می‌دهد؛ این نفوذ را به‌وسیله ساختارهای حکمرانی منطقه‌ای اعمال می‌کند؛ یک هویت یا طرح مشترک منطقه‌ای را تعریف می‌کند؛ کالایی جمعی را برای منطقه فراهم می‌کند یا سهم مهمی در فراهم کردن آن دارد؛ تا اندازه‌ی زیادی دستور کار امنیت منطقه‌ای را تعیین می‌کند؛ رهبری منطقه‌ای آن از سوی کشورهای داخل منطقه و خارج از آن، به‌ویژه از سوی قدرت‌های منطقه‌ای، مورد شناسایی قرار گرفته یا حداقل مورد احترام است؛ در مجامع و نهادهای فرامنطقه‌ای و جهانی یکپارچه شده است و به‌گونه‌ای ابتدایی علاوه بر منافع خود، منافع منطقه‌ای را نمایندگی می‌کند (Nolte, 2010: 889-893).

در همین زمینه، چارلز کوپچان، مفهوم «تک‌قطبی خوش‌خیم» را معرفی می‌کند. مراد او از این مفهوم، ساختاری سلسله‌مراتبی است که در آن هسته غالب جغرافیایی، الگویی از نفوذ قطب و اقماری^۱ را بر پیرامونی ضعیف‌تر اعمال می‌کند. این هسته مانند یک امپراتوری به موجب غلبه بی‌رقیب و اندازه و مقیاس اقتصاد خود، فشار نیرومند مایل به مرکز را بر پیرامون خود اعمال می‌کند، اما این نظم منطقه‌ای، برخلاف امپراتوری‌های کلاسیک، با معامله‌ای توافقی بین مرکز و پیرامون به‌وجود می‌آید، نه با زور. به گفته کوپچان در دوره پساجنگ سرد حوزه‌های نفوذ منطقه‌ای بار دیگر به‌صورت‌بندی‌های اصلی ایجادکننده نظم در نظام بین‌الملل تبدیل شده‌اند، اما این حوزه‌های نفوذ بر مشارکت داوطلبانه و نه اجباری مبتنی هستند (Kupchan, 1998: 42-44).

پدرسن^۲ نظریه هژمونی همکاری‌جویانه^۳ را مطرح می‌کند که البته ویژه هژمونی منطقه‌ای نیست. نظریه هژمونی همکاری‌جویانه بر این گزاره بنا شده است که قدرت‌های برجسته ضعیف‌شده از نظر نظامی ممکن است بخواهند نفوذشان را با ابزارهای غیرقهرآمیز درون ساختاری چندجانبه پیشینه سازند یا تثبیت کنند (Pedersen, 2002: 696). استدلال اصلی نظریه پدرسون این است که مهم‌ترین جنبه‌های تلاش‌های منطقه‌گرایانه را می‌توان با بررسی منافع و

1. Hub-spoke
2. Pedersen
3. co-operative hegemony

راهبرد بزرگ‌ترین کشور (یا کشورها) در آن منطقه تبیین کرد. منافع قدرت‌های منطقه‌ای ایجاد می‌کند از فرار کشورهای ضعیف‌تر منطقه از حوزه نفوذشان جلوگیری کنند. هژمونی همکاری‌جویانه برای قدرت منطقه‌ای چند برتری اصلی دارد. اگر هژمون از نظر اقتصادی کارآمدترین کشور منطقه باشد، یک بازار واحد منطقه‌ای برای آن می‌تواند برتر بزرگی باشد. این نوع هژمونی باثبات‌تر از هژمونی تک‌جانبه است، زیرا اگر به سطح خاصی از نهادینگی برسد، روی آوردن به توازن‌بخشی یا فرار را از سوی دولت‌های ضعیف در منطقه بسیار دشوار می‌کند. دسترسی امن به مواد خام کمیاب، امکان یکپارچه‌سازی دیاسپورای دولت هژمون با نهادینه‌شدن منطقه‌ای و سرانجام فراهم‌شدن فضایی برای رواج ایده‌های هژمون به شیوه‌ها و درجه‌های مختلف در یک سامانه منطقه‌ای نهادینه‌شده، مزایای دیگر این نوع هژمونی برای قدرت منطقه‌ای هستند (Pedersen, 2002: 685-686).

پدرسن و کوپچان هر دو به نقش تعیین‌کننده هویت مشترک در تداوم نظم منطقه‌ای توجه کرده‌اند. از نظر کوپچان، در نظم تک‌قطبی خوش‌خیم، مرکز برای آسان‌تر شدن حکمرانی و ایجاد انسجام بر ترویج هویت و ارزش‌های مشترک تکیه می‌کند (Kupchan, 1998: 49). پدرسن هم بر آن است که در هژمونی همکاری‌جویانه منطقه‌ای، تعیین هویت منطقه‌ای می‌تواند مانع روی آوردن اعضای ضعیف به توازن‌بخشی شود (Pedersen, 2002: 694).

همان‌گونه دیدیم، مفهوم «قدرت بزرگ» به باور بسیاری از نظریه‌پردازان هنوز در هنگام تحلیل رفتار و سیاست خارجی برخی کشورها کاربرد دارد و مناسبت خود را از دست نداده است. «قدرت بزرگ» هویتی است که به دلایل تاریخی، به سادگی از ذهن نخبگان سیاسی برخی از کشورها که حتی منابع مادی قدرت آن‌ها نسبت به گذشته فرسایش یافته‌اند، زده نمی‌شود. بیشتر قدرت‌های بزرگ در قرن کنونی نمی‌توانند به هژمون جهانی تبدیل شوند، اما بر اساس تعریفی که از نقش و جایگاه خود دارند، در مناطق جغرافیایی خاصی، حقوق و امتیازها و مسئولیت‌های ویژه‌ای برای خود در نظر دارند، شناسایی متقابل این حوزه‌های نفوذ از سوی دیگر قدرت‌های بزرگ می‌تواند در نظام بین‌الملل اثری مثبت‌بخش داشته باشد. قدرت‌های بزرگ در حال افول برای تداوم‌بخشیدن به حوزه نفوذشان می‌توانند به نهادینه‌سازی نظم سلسله‌مراتبی آن به وسیله ابتکارهایی روی بیاورند که نوعی منطقه‌گرایی به شمار می‌روند. آن‌ها بدین وسیله می‌توانند مشوق‌های بیشتری برای نگهداشتن کشورهای کوچک‌تر در حوزه نفوذ خود ارائه کنند و هویت منطقه‌ای و گره‌زدن هرچه بیشتر منافع اقتصادی اعضای آن منطقه ویژه به یکدیگر را تحکیم بخشند.

در ادامه می‌کشیم ذهنیت و ادراکی که مقام‌های سیاسی روسیه از نقش و جایگاه این کشور به عنوان قدرت بزرگ دارند و به بیان دیگر، بازتاب این ذهنیت در گفتمان رسمی سیاست خارجی این کشور را بررسی کنیم. یکی از صحنه‌های اصلی تجلی این دیدگاه، پهنه

اوراسیای مرکزی است. ادراک حکومت روسیه از این کشور به عنوان قدرت بزرگ بر رهبری بی‌رقیب در این منطقه جغرافیایی خاص مبتنی است. نظریه‌های شرح‌دهنده ویژگی‌های قدرت‌های بزرگ در دوران پساجنگ سرد هم به اهمیت و ضرورت پایگاه منطقه‌ای قدرت‌های بزرگ تأکید دارند. همگرایی در قالب‌های نهادینه‌شده مانند سازمان‌های منطقه‌ای یکی از ابزارهای قدرت‌های بزرگ برای حفظ و تثبیت جایگاهشان در صحنه جهانی است. در این نوشتار، کارکرد اتحادیه اقتصادی اوراسیائی برای روسیه به عنوان پایه‌گذار و موتور اصلی حرکت آن در پرتو ذهنیت قدرت بزرگ بودن این کشور را توضیح می‌دهیم.

بازتاب ذهنیت قدرت بزرگ در سیاست خارجی روسیه

مسکو به دلیل نقشش در پایان جنگ سرد انتظار داشت در طراحی جهان پساجنگ سرد مشارکتی تأثیرگذار داشته باشد. اما آنچه اتفاق افتاد گسترش ساختارهایی بود که به ظاهر بر اتحاد شوروی پیروز شده بودند. بنابراین فرصتی که برای ایجاد صلح سراسری در اروپا به دست آمده بود، از دست رفت و به دنبال ۲۵ سال صلح سرد، زمینه برای جنگ سرد دوم فراهم شد. کنگره وین راهی برای گنجاندن فرانسه شکست‌خورده در نظم پس از جنگ یافت. اما پیمان ورسای در مورد آلمان چنین نکرد و شرایط را برای جنگ دوم جهانی ایجاد کرد. ترتیبات پس از سال ۱۹۹۱ هم بیشتر یادآور رویکرد کنگره ورسای بودند که در لفافه دوستی و حمایت قرار می‌گرفت. بنابراین به باور ساکوا پس از بحرانی ۲۵ ساله، زمینه برای جنگ سرد دوم فراهم شد. سال ۱۹۸۹ را «شاهکار تاریخ» تلقی می‌کنند، اما نبود ابتکار نهادی و معنایی در پایان جنگ سرد تکان دهنده است. همه چیز در تاریخ روسیه علیه تبدیل شدن آن به عنصری مطیع در غرب توسعه طلب بود (Sakwa, 2020: 25-26).

در پایان دهه ۱۹۸۰، میخائیل گورباچف از «خانه مشترک اروپایی» سخن گفت. مفهوم خانه مشترک اروپایی با اتحاد شوروی نابود شد. بستر روابط روسیه و اروپا به طور چشمگیری تغییر کرده است. حالا دیگر بر مسیر مستقل و منحصر به فرد روسیه تأکید می‌شود. چرخش اوراسیایی در سیاست خارجی روسیه نیز مرکزیت اروپا را در گفتمان آن ضعیف کرده است. طرح‌های همگرایی اروپایی و روسی رقیب هم برآورد می‌شوند (Casier, 2018: 17). رهبران روسیه هدف هم‌زیستی را به همکاری گسترده در جامعه بین‌الملل محبوب دولت‌های لیبرال غربی ترجیح می‌دهند. طرح حقوق بشر غربی به نظر روسیه پوششی است برای نقشه‌های راهبردی. از نظر مسکو، دستور کار لیبرالی کشورهای غربی، به‌ویژه هنگامی که بر هنجارهای محدودکننده کاربرد زور تأثیر می‌گذارد، ممکن است با اثر هم‌سطح‌کننده^۱ منشور ملل متحد خنثی شود. رهبران روسیه مدام بر نفوذ نهادی تأکید می‌کنند که حق دارند آن را در شورای

1. levelling effect

امنیت سازمان ملل به کار گیرند. در همین زمینه پوتین گفته است که رقابت ژئوپلیتیکی باید براساس قواعد متمدنانه انجام شود. برای مسکو، برخورداری از حق وتو در شورای امنیت، علاوه بر رویه‌ای مناسب، بازتاب‌دهنده جایگاه و وزن بین‌المللی روسیه است (Allison, 2017: 521-523). روسیه می‌خواهد نظام ملل متحد تنها داور مشروع مداخله‌های بین‌المللی باقی بماند. به دلیل هدف آمریکا برای حفظ برتری‌اش، روسیه راهی برای پذیرفته‌شدن به‌عنوان همتای مشروع نیافته است و به‌سوی موضعی پیش‌رفته است که ریچارد ساکوا آن را «نوتجديدنظرطلبی»^۱ می‌نامد. نوتجديدنظرطلبی بدان معناست که روسیه به‌جای تغییر خود نظام بین‌الملل در پی تغییر شیوه کار کنونی آن است (Sakwa, 2020: 20-29).

امروزه روسیه دیگر اهمیت دوران عظمت اتحاد شوروی را در دنیا ندارد، اما با وجود ضعف‌های فراوان هنوز به دلایل مختلف مانند داشتن حق وتو، داشتن سلاح هسته‌ای و توانمندی‌های نظامی به ارث‌برده از دوران اتحاد شوروی و موقعیت و گسترش جغرافیایی برای دیگران مهم است (Valizadeh, 2017: 222). روسیه به دلایل تاریخی و امنیتی نمی‌خواست به‌عنوان قدرت فرودست به نظم بین‌الملل لیبرال آمریکامحور ببیند. نظم لیبرال برای روسیه، مترادف با خود نظم نیست. واشینگتن و متحدانش نماینده نظام قدرتی هستند که هرچند در فراهم‌آوردن کالاهای عمومی نقش مهمی داشته است، برخلاف ادعایش جهان‌شمول نیست. در چنین بستری شکاف اساسی در سیاست بین‌الملل بین هواداران گسترش نظم لیبرال بین‌الملل و مدافعان دیدگاه ضدهژمونیک است. فرایند گسترش نظم لیبرال به‌طور اجتناب‌ناپذیری دارای مؤلفه‌ای امپراتورمآب است که منشأ استاندارد دوگانه در روابط بین‌الملل شناخته می‌شود. این وضعیت واکنش برانگیز است. روسیه، چین و برخی قدرت‌های دیگر در حال ترسیم خطوط نظم جهانی بدیل هستند که مبتنی بر غرب‌ستیزی و ضدیت با جهانی شدن نیست، اما از کثرت‌گرایی در نظام بین‌الملل دفاع می‌کند. با وجود نهادهایی مانند سازمان همکاری شانگهای و بریکس و نیز پیوندهای غیررسمی بین این کشورها، صف‌آرایی ضدهژمونیک در حال شکل‌گیری است که پساغربی به‌شمار می‌رود نه ضدغربی (Sakwa, 2020: 24). پریماکف به‌عنوان معمار سیاست خارجی چندبرداری روسیه، مکرر بر جهان چندقطبی تأکید می‌کرد. پوتین هم می‌خواهد با نوسازی اقتصادی و سیاست خارجی مستقل، روسیه را به قدرت بزرگ اجتناب‌ناپذیری تبدیل کند (İşeri & Özdemir, 2020: 119).

نقش روسیه در پهنه اوراسیا براساس مکتب اوراسیاگرایی

اتحادیه اوراسیائی به عنوان یک حرکت همگرایانه فن سالارانه و پیشرو گاهی با توجه به نسبتش با ایدئولوژی اوراسیاگرایی بازنمایی می شود. اوراسیاگرایی پس از فروپاشی اتحاد شوروی، شاخه های مختلفی را دربرمی گیرد که همه آنها منظومه روسیه و کشورهای اوراسیایی را بدیل ژئوپلیتیکی و تمدنی منظومه آتلانتیکی می دانند. این شاخه ها از نظر شدت درجه ای که غرب را محکوم می کنند با یکدیگر متفاوتند، اما همه آنها جهان را از نظر ژئوپلیتیکی چندقطبی و دارای تمدن های متعدد می دانند (Sakwa, 2015: 57).

از بیرون هم به طور معمول به روسیه به عنوان کشوری استثنایی نگاه می شود؛ کشوری که در خانواده ملت های غربی به شکل ضروری خودی به شمار نمی رود، اما در چشم ملت های غیرغربی اروپایی به نظر می رسد. روسیه از بیشتر تغییرها و دگرگونی های قاره اروپا استثناسده است یا با تأخیر و به شکل ناقص و متفاوت آنها را تجربه کرده است. ویژگی های جغرافیایی و اقلیمی بر فرایندهای تاریخی تأثیر گذاشته اند و ویژگی های ژئوپلیتیکی سرزمین روسیه را به ارمغان آورده اند. فرهنگ سیاسی و هویت خاص شکل گرفته بر اثر این عوامل، همواره بر گزینه های پیش روی سیاست خارجی این کشور و محدوده مانور سیاست گذاران تأثیرگذارند. خودپنداره دولت روس به عنوان قدرتی بزرگ است که قلمرو سیاست های ممکن را مشخص می کند و بهای مادی برخی از اقدام های برخاسته از ایده های هویتی را توجیه می کند (Valizadeh & Alizadeh, 2018: 525-526).

اوراسیاگرایی در فرایند تکامل سیاسی و ایدئولوژیک خود تغییر و تنوع یافته است. اوراسیاگرایی پس از فروپاشی یا به تعبیری نو اوراسیاگرایی مجموعه ای بسیار ناهمگون است، به جنبش های نهادینه محدود نمی شود و از برتری انتشار واژگان فرهنگی اش در بسیاری از حوزه های فکری بهره برداری می کند. از دیدگاه اوراسیاگرایی تندرو یا نوامپریالیسم افراطی، هویت فرهنگی روسیه نه تنها با غرب تفاوت دارد، بلکه ضدغربی است. اوراسیاگرایان توسعه طلب، روسیه را از نظر فرهنگی کشوری ضدغرب و امپراتوری سرزمینی به طور دائم در حال گسترش و آتلانتیک گرایی و تمدن تجاری ایالات متحد را تهدیدی برای هویت فرهنگی روسیه می دانند. توسعه طلبان از حمایت عناصر تندرو در نیروهای نظامی و جنبش های سیاسی ملی گرا مانند جنبش اوراسیا (الکساندر دوگین) و حزب لیبرال دموکرات ژیرینفسکی برخوردارند (Tsygankov, 2003: 109).

اوراسیاگرایی در قالب تمدن گرایی پوشش یافته^۱ دو کارکرد مهم برای رژیم پوتین دارد: نخست، ادبیاتی را برای صحبت بر ضد هژمونی آمریکا فراهم می آورد که به موجب آن تمایز

1. embedded civilizationalism

تمدنی به اصلی دفاعی در برابر بعد فرهنگی - امپراتوری طرح جهانی ایالات متحد تبدیل می‌شود؛ دوم اینکه اوراسیاگرایی تعلیم‌دهنده‌الگویی از شکل مثبت همگرایی سیاسی و اقتصادی در فضای اوراسیا به رهبری روسیه است، یعنی همان طرحی که در دوره پوتین دنبال می‌شود. پوتین هدف‌های اوراسیایی خود را با هنجارها و اقدام‌های منطقه‌گرایی در درون اقتصاد سیاسی جهانی منطبق می‌داند (Silvius, 2015: 80-81). اوراسیاگرایی افراطی تأثیری بر سیاست‌های کرملین ندارد. واژه اوراسیا از سوی ملی‌گرایان عملگرا به کار می‌رود، اما مراد آنان بیشتر تعریف یک موقعیت ژئوپلیتیکی است. به نظر می‌رسد سیاست خارجی روسیه در دوران پس از فروپاشی بر ترکیبی از عمل‌گرایی و تعهد به خواست سنتی نقش‌آفرینی به‌عنوان یک قدرت بزرگ بنا شده باشد.

نقش دلخواه نخبگان سیاسی حاکم بر روسیه در اوراسیای مرکزی

«آیین مونروئه روسی»^۱ در همان دوران یلتسین تولد یافت. این آیین بر منافع ممتاز و نقش ویژه روسیه در جمهوری‌های پیشین اتحاد شوروی تأکید می‌کند و حتی مداخله به شیوه‌های نظامی برای حفظ این منافع را مشروع می‌سازد (Sencerman, 2016: 101). در دوران پوتین سیاست روسیه در قبال خارج نزدیک دقیق‌تر شد. در این دوران، گسترش نهادهای اروآتلانتیکی به شرق، استقرار نیروهای آمریکایی در آسیای مرکزی و رقابت فزاینده در مورد انرژی و زیربنای انتقال آن، اهمیت راهبردی جمهوری‌های پیشین اتحاد شوروی را افزایش داد و روسیه به حمایت از حکومت‌های دوست و کنترل بخش انرژی در این قلمرو ادامه داد (Mankoff, 2009: 242). سیاست‌های پوتین در خارج نزدیک دربرگیرنده تلاش‌هایی به‌منظور برقراری امنیت بیشتر در پیرامون روسیه و بیشینه‌سازی فرصت‌های اقتصادی برای روسیه بود (Tsygankov, 2005: 145).

ایوانف، وزیر امور خارجه روسیه (۱۹۹۸ تا ۲۰۰۴)، چهار هدف اصلی سیاست خارجی روسیه را در کشورهای مستقل هم‌سود این‌گونه برشمرده بود: تضمین ثبات قابل اتکا در همه مناطق، کمک به تبدیل شدن این جمهوری‌ها به کشورهای با برخورداری از ثبات سیاسی و اقتصادی و دارای سیاست‌های دوستانه در برابر روسیه، تقویت نقش رهبری روسیه در ایجاد نظام جدید روابط سیاسی و اقتصادی بین‌حکومتی، گسترش و افزایش نهادینگی فرایندهای همگرایی در اعضای سی‌آی‌اس (Aglyan, 2014: 187 & 188). با رخداد انقلاب‌های رنگی، کرملین دریافت که اگر شیوه‌ای مدعیانه‌تر در پیش نگیرد، غرب راهبرد توسعه‌طلبانه‌اش را در فضای پسا شوروی ادامه می‌دهد. بنابراین روسیه نفوذش را در این مناطق، به‌عنوان یکی از منابع اصلی بازیابی جایگاهش در مقام قدرت بزرگ از دست می‌دهد (Nitoiu, 2017: 43). پوتین

1. The Russian Monroe Doctrine

انقلاب‌های رنگی در اوکراین و دیگر جمهوری‌های اتحاد شوروی را توطئه غرب برای گسترش مردم‌سالاری و روی کارآمدن دولت‌های طرفدار آن در فضای پیشین اتحاد شوروی می‌دانست (Koolae and Sedaghat, 2017: 214). مدودیف در مصاحبه‌ای پس از جنگ اوت ۲۰۰۸ پنج اصل راهنمای روابط خارجی روسیه را برشمرد: ۱. روسیه برتری اصول اساسی حقوق بین‌الملل را به رسمیت می‌شناسد؛ ۲. جهان باید چندقطبی باشد، چون جهان زیر سیطره یک قدرت بی‌ثبات و در معرض تهدید منازعه است؛ ۳. روسیه خواستار مقابله با هیچ کشوری نیست؛ ۴. روسیه از جان و کرامت شهروندانش در هر جای دنیا حمایت می‌کند؛ ۵. روسیه مانند دیگر کشورهای جهان در مناطقی از منافع ممتاز برخوردار است (Mankoff, 2009: 31).

بر اساس بخش اولویت‌های منطقه‌ای آخرین سند سیاست خارجی روسیه که در نوامبر ۲۰۱۶ رئیس‌جمهور این کشور امضا کرده است، اولویت نخست سیاست خارجی روسیه همچنان گسترش روابط دوجانبه و همکاری چندجانبه با کشورهای مستقل هم‌سود و تقویت هرچه بیشتر ساختارهای همگرایانه درون سی‌آی‌اس با حضور روسیه است (Foreign Policy Concept of the Russian Federation, 2016). قراردادن روسیه در مرکز اوراسیا براساس باور نخبگان روس، اساس سیاست آن در این منطقه را شکل می‌دهد. ولادیمیر پوتین در سال ۲۰۰۵ هنگام سخنرانی در مجمع فدرال گفت روسیه باید به مأموریت تمدن‌سازی در قاره اوراسیا ادامه دهد. مأموریتی که دربرگیرنده تضمین ارزش‌های دموکراتیک و منافع ملی است و این جامعه تاریخی را قوی‌تر و غنی‌تر می‌سازد (Svarin, 2016: 132). مراد پوتین از جامعه تاریخی همان گروه‌بندی‌هایی بود که روسیه و جمهوری‌های اتحاد شوروی در آن عضو بودند. در سال‌های اخیر مفهوم اوراسیا در گفتمان روسی تکامل یافته است و یک چارچوب نهادی به‌عنوان مؤلفه‌ای جدید به سازه اوراسیا افزوده شده است تا به گفته پوتین به‌عنوان مجمعی فراملی بتواند به یکی از قطب‌های جهان نوین تبدیل شود و پل پیونددهنده اروپا و منطقه پویای آسیا-پاسیفیک باشد و به توسعه پایدار جهانی کمک کند. روسیه نقش مرکزی خود را در اوراسیا پیش‌شرطی برای ایفای نقشی پررنگ در سیاست جهانی می‌داند. بنابراین به‌سوی نهادینه‌سازی هرچه بیشتر منطقه‌گرایی در اوراسیا گام برمی‌دارد.

اتحادیه اقتصادی اوراسیائی، هدف‌ها و ظرفیت‌ها

پوتین از سال ۲۰۰۰ تاکنون می‌خواسته است نفوذ دولت روسیه را در فضای پیشین شوروی به‌وسیله مجموعه‌ای از طرح‌های ژئواکونومیک و ژئوپلیتیکی افزایش دهد و با تحکیم این موقعیت منطقه‌ای، جایگاه کشورش را به‌عنوان قدرت بزرگ محقق و تثبیت کند. پیشروی‌های

روسیه در فضای اوراسیا با ابتکارهای گسترده‌تر دوران پوتین برای تقویت دستگاه دولت، ساخت سرمایه‌داری دولتی، کمک به ایجاد جهان چندقطبی و دستیابی روسیه به جایگاه قدرت بزرگ با تأکید بر ویژگی‌های فرهنگی و متفاوت بودن این کشور، همراه شده است. اوراسیاگرایی و مباحث مربوط به تفاوت تمدنی برای دولت روسیه قاموس و اساسی فراهم می‌آورد تا نشان دهد از الزام‌های یک سنت کهن سابقه‌کشورداری روسی پیروی می‌کند. علاوه بر این، دولت روسیه با استفاده از این ادبیات نشان می‌دهد که دموکراسی لیبرال و سرمایه‌داری لجام‌گسیخته اجزای طرح ژئوپلیتیکی و اقتصادی هژمونیک هستند که در آمریکا ریشه دارد (Silvius, 2015: 75). به بیان دیگر، این‌گونه روسیه به‌عنوان یک قدرت بزرگ از مبنای نظری لازم برای توجیه تفاوتش با قدرت‌های بزرگ اروآتلانتیکی برخوردار می‌شود. اتحادیه اقتصادی اوراسیائی هم می‌تواند ابزاری برای افزایش رشد اقتصادی و سرعت‌بخشیدن به جریان‌های تجاری باشد و هم خواسته‌های ملی‌گرایی روسی را با ایده فضای واحد اقتصادی، سیاسی و تمدنی اوراسیا تا اندازه زیادی برآورده سازد (Richardson, 2017: 12).

از نظر بسیاری از تحلیلگران غربی مانند روی آلیسون، کارکرد اصلی سازمان‌های منطقه‌ای روس محور فراهم کردن نوعی «همگرایی حمایتی» برای رهبران اقتدارگرا و شکلی از همبستگی جمعی سیاسی با روسیه است که سیری در برابر غرب ترویج‌گر مردم‌سالاری به شمار می‌رود و حاکمیت ملی و بقای رژیم‌های سیاسی را در دولت‌های ضعیف حفظ می‌کند (Ziegler, 2016: 558). این نهادها چارچوبی برای گفت‌وگو و همکاری رژیم‌های اقتدارگرا فراهم کرده‌اند تا در آن‌ها ارزش‌های هنجاری خود را به اشتراک بگذارند و به وضع سیاسی موجود به‌وسیله سازمان‌هایی مانند «سازمان نظارت بر انتخابات سی‌آی‌اس» اعتبار بخشند. اثربخشی این ساختارها به گفت‌وگوهای غیررسمی سران کشورهای عضو در پشت صحنه نشست‌ها بستگی دارد (Laruelle, 2017). نگرانی روسیه از سیطره اقتصادی چین که به بزرگ‌ترین شریک اقتصادی بسیاری از همسایگان روسیه تبدیل شده است، بر منطقه خارج نزدیک نیز تا اندازه‌ای در تلاش برای همگرایی اقتصادی منطقه‌ای در چارچوب اتحادیه اوراسیائی نقش داشته است، تا از این راه نفوذ اقتصادی چین کنترل شود و کاهش یابد (Khitakhunov, Mukhamediyev & Pomfret, 2017: 61 & 63).

اتحادیه گمرکی اوراسیائی و اتحادیه اقتصادی اوراسیائی از نظر منطق اقتصادی و طراحی نهادی تا اندازه‌ای با الهام از تجربه اتحادیه اروپا شکل گرفته‌اند. پوتین این الهام‌گرفتن را تصدیق کرده و البته ادعا کرده است که همگرایی در اتحادیه اقتصادی اوراسیائی با سرعتی بیشتر از اتحادیه اروپا و بدون تکرار اشتباه‌های آن، اتفاق می‌افتد (Cadier, 2014: 81). طراحی نهادی و چشم‌انداز الهام‌گرفته‌شده از اتحادیه اروپا تا حدی می‌تواند بازتاب‌دهنده نیت‌های دولت روسیه در مورد فراهم کردن چارچوبی نهادی برای ایفای نقش قدرت بزرگ باشد.

اتحادیه اقتصادی اوراسیائی دربرگیرنده کشورهای پسا شوروی با نهادهای ناقص بازار و عقب ماندگی فنی است. برای عضویت در اتحادیه اروپا تنها خواسته یک کشور داوطلب مهم نیست و این کشور باید قبل از هر چیز استانداردهای لازم را در زمینه نهادهای دموکراتیک، حقوق بشر، آزادی بیان و اقتصاد بازار محقق کند. اما ورود به اتحادیه اقتصادی اوراسیائی هیچ پیش شرط پیچیده‌ای ندارد (Papava, 2017: 164 & 165). اتحادیه اوراسیا ترکیب بسیار نامتوازنی دارد، ۸۶ درصد تولید ناخالص داخلی و ۸۴ درصد جمعیت متعلق به روسیه هستند. دیگر اعضای اتحادیه ثروتمند نیستند و اقتصاد آنها مکمل یکدیگر نیست. بنابراین امکان بروز تنش‌های سیاسی پیرامون انتقال دستاوردهای اقتصادی وجود دارد. اقتصاد روسیه هم آن قدر پیشرفته نیست که بتواند برای دیگر اعضا نقش مثبتی مشابه آمریکا و کانادا برای مکزیک در نفتا، یا کشورهای اروپای غربی برای اروپای شرقی و مرکزی در اتحادیه اروپا ایفا کند (Dreyer & Popescu, 2014: 2 & 4). یکی از مشکلات بزرگ اتحادیه اقتصادی اوراسیائی، همین تناسب نداشتن است. هنگامی که اندازه اقتصاد اعضای یک اتحادیه کم‌وبیش مشابه هم است، شانس موفقیت آن اتحادیه بیشتر است. وقتی تناسب وجود داشته باشد، رسیدن به اجماع در مورد تعدیل حاکمیت و اختیار سپاری به نهادهای فراملی آسان‌تر است، در غیر این صورت، بعید است کشوری که اندازه اقتصادش ده‌ها برابر دیگران حاکمیتش را در نهادهای فراملی سرمایه‌گذاری کند و به احتمال زیاد در شکل پدیدآمده نقش مسلط خواهد داشت (Papava, 2017: 165). اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیائی کشورهای نیمه‌صنعتی با سطوح متفاوت توسعه اقتصادی هستند. روسیه و قزاقستان با افزایش قیمت انرژی پس از سال ۲۰۰۰ توانستند رفاه اجتماعی مردم را افزایش دهند. سطح تولید ناخالص داخلی سرانه این دو کشور بالاتر از میانگین جهانی است. اما این شاخص در کشورهای روسیه سفید، قرقیزستان و ارمنستان بسیار پایین‌تر از میانگین جهانی است (Khitakhunov, Mukhamediyev & Pomfret, 2017: 63).

ترکیب غیرمنطقی اتحادیه اوراسیائی از نظر اقتصادی روسیه را نگران می‌کند. مسکو تلاش کرده است جمهوری آذربایجان را جذب اتحادیه اقتصادی اوراسیائی کند. به گفته دیمتری راگوزین، تحریم‌های غرب به افزایش حجم تجارت بین دو کشور منجر شده است. یکی از خبرنگاران خبرگزاری روسبالت، نزدیک به کرملین باور دارد که برای روسیه مهم‌تر است جمهوری آذربایجان را در اتحادیه ببیند و نه ارمنستان (Makarychev & Yatsyk, 2014: 4). براساس گزارش کمیسیون اقتصادی اوراسیائی در سال ۲۰۱۵ موانع غیرتعرفه‌ای تجارت در اتحادیه اقتصادی اوراسیا بسیار زیاد هستند. این موانع در هنگام مذاکرات اهرمی در اختیار مقام‌های کشورهای عضو به شمار می‌روند. موانع غیرتعرفه‌ای بیشترین تأثیر منفی را بر تجارت بین قزاقستان و روسیه سفید گذاشته‌اند. قانون تعرفه‌های مشترک اتحادیه اقتصادی اوراسیائی تا

اندازه زیادی براساس قانون روسیه تدوین شده است (Niemi, 2016: 6). اتحادیه اقتصادی اوراسیا منجر به انحراف تجارت به زیان قزاقستان شده است. قزاقستان ناچار به واردکردن ماشین‌های گران‌قیمت‌تر روسی و کاهش واردات ماشین از آلمان، ژاپن و کره جنوبی شده است. بدین ترتیب، در عمل رانت‌های اقتصادی به صنعت خودروسازی روسیه منتقل می‌شوند (Dreyer & Popescu, 2014: 4). این انحراف تجارت در مورد کشورهای دیگر هم کم‌وبیش درست است. در ارمنستان و قرقیزستان قیمت کالاهای وارداتی از چین و ایران و هر کشوری غیر از اعضای اتحادیه اوراسیائی افزایش می‌یابد (Ziegler, 2016: 558). در داخل مرزهای اتحادیه هیچ‌گونه عوارض صادراتی تحمیل نمی‌شود. عوارض فقط زمانی جمع‌آوری می‌شود که کالاها از مرزهای اتحادیه اقتصادی خارج شوند. چون نفت و گاز اصلی‌ترین محصولات صادراتی روسیه هستند، یکی از انگیزه‌های اصلی اعضا که به تسهیل فرایند همگرایی در اتحادیه اقتصادی اوراسیائی می‌انجامد، سازوکار بازتوزیع درآمد نفت و گاز است. بنابراین همگرایی در این چارچوب برای روسیه از نظر اقتصادی سودآور نیست. به همین دلیل، بسیاری از تحلیلگران آن را طرحی ژئوپلیتیکی و غیراقتصادی می‌دانند. با توجه به روند کاهشی قیمت منابع انرژی در سطح جهانی، اثربخشی این سازوکار بازتوزیع درآمدها می‌تواند کم شود. روسیه برای بهبود کارایی اتحادیه اقتصادی، از ابتدا در پی امضای توافق «مناطق آزاد اقتصادی» با کشورهای زلاندنو، ویتنام، هند، اسرائیل و آمریکا و نهادهای منطقه‌ای مانند اتحادیه اروپا و آسه‌آن بوده است. تاکنون چنین توافقی فقط با ویتنام امضا شده است. چنانچه کشورهای طرف این توافق‌ها از نظر اقتصادی از روسیه سفید توسعه‌یافته‌تر باشند، ممکن است این کشور ناچار به تحمل ضررهای اقتصادی شود. این مطلب تا حدودی در مورد ارمنستان و قرقیزستان هم درست است (Papava, 2016).

با وجود این، بر اساس ارزیابی بانک توسعه اوراسیا، تعمیق همگرایی در فضای واحد اقتصادی روسیه، قزاقستان و روسیه سفید با توسعه تجارت، همکاری در تولید و یکسان‌کردن سطح توسعه فنی تا سال ۲۰۳۰ به افزایشی ۲،۵ درصدی در مجموع تولید ناخالص داخلی سالانه این سه کشور در مقایسه با شرایطی که همگرایی به هیچ وجه اتفاق نیفتد می‌انجامد. بنابراین کشورهای مشارکت‌کننده چیزی برای به دست آوردن دارند. اما روسیه توجه و کمک زیادی به این طرح همگرایی کرده است تا در طول ۲۰ سال فقط درصد کمی به تولید ناخالص داخلی اش افزوده شود، در حالی که راه‌های آسان‌تری برای افزایش تولید ناخالص داخلی وجود داشت (Bratersky, 2016: 47).

از دیدگاه اقتصادی، اتحادیه اقتصادی اوراسیائی هنوز پیچیدگی‌های زیادی دارد. اتحادیه اقتصادی اوراسیائی امکان حرکت آزاد کالا، سرمایه، خدمات و نیروی کار را فراهم می‌کند، زمینه را برای یکسان‌سازی سیاست‌های مربوط ترابری، کشاورزی و انرژی فراهم می‌کند و

راه کارهایی برای واحد پول مشترک و همگرایی بیشتر در آینده اندیشیده است. اما اتحادیه با وجود وفور منابع طبیعی و مواد خام، هنوز یک بخش مالی توسعه یافته و قابلیت های تکنولوژیک پیشرفته ندارد و تحریم های غرب علیه روسیه و کاهش قیمت جهانی انرژی به این مشکل دامن می زند (Sergi, 2018: 55).

بحران اوکراین موجب شده است اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیائی و نامزدهای عضویت، از روسیه امتیازهای فراوانی در ازای حمایتشان از همگرایی در قالب این اتحادیه طلب کنند. روسیه سفید در آستانه امضای پیمان اتحادیه اقتصادی اوراسیائی موفق شد وامی دو میلیارد دلاری از روسیه بگیرد. قرقیزستان هم به دلیل زیان ناشی از افزایش تعرفه واردات کالاهای چینی، از روسیه طلب خسارتی یک میلیارد دلاری کرد (Krickovic & Bratersky, 2016: 191).

اتحادیه اقتصادی اوراسیائی با وجود همه ضعفها و مشکلاتش به دلیل اراده سیاسی محکم رهبری روسیه تداوم می یابد. زیرا کرملین اولویت های سیاست خارجی اش را تنها از دیدگاه منطق اقتصادی ارزیابی نمی کند و حاضر است سالانه میلیاردها دلار صرف به دست آوردن منافع ژئوپلیتیکی کند (Popescu, 2014). به نظر می رسد کرملین می خواهد منطقه گرایی ابزاری برای محدود کردن حاکمیت کشورها نباشد. در عوض باید به قدرتمندتر شدن برخی از کشورها در سیاست جهان بینجامد. بر اساس این دیدگاه، سازمانها منطقه ای به مثابه ائتلاف های چانه زنی هستند که اعضای آنها به طور جمعی از موضعشان در مقابل سایر قطب های قدرت دفاع می کنند و قدرت رقابت اقتصادی خود را افزایش می دهند. کشورهایایی که بخواهند نفوذشان را در اقتصاد جهان افزایش دهند یا باید به چنین سازمان هایی بپیوندند یا چنین سازمان هایی تأسیس کنند (Libman, 2017: 85). به گفته سرگی لاوروف اتحادیه اقتصادی اوراسیائی به یکی از قطب های جهان نوین تبدیل می شود و پیوند مؤثری بین اروپا و منطقه آسیا و اقیانوس آرام برقرار می کند (Lane, 2016: 51).

دیدگاه رسمی روسیه از هرگونه آشفتگی در توازن قدرت بین المللی بیزار است. با توجه به اینکه غرب در حال نزدیک شدن به مرزهای روسیه است و حتی اعمار پیشین آن را می بلعد، توازن به خطر افتاده است. اتحادیه اوراسیا به ریشه اصلی تلاش های روسیه برای حفظ توازن قدرت و تقویت پیوندهای بین جمهوری های پیشین شوروی تبدیل شده است. این جمهوری ها دست کم از سال ۲۰۰۲ اولویت اصلی سیاست خارجی روسیه بوده اند (Casula, 2017: 37). پوتین در نشست والدای در سال ۲۰۱۳، اتحادیه اوراسیا را به عنوان «طرحی برای حفظ هویت ملت های ساکن در فضای تاریخی اوراسیا در قرن جدید و جهان جدید معرفی کرد (Richardson, 2017: 13). مسکو با فرض پیوستگی امنیتی و ژئوپلیتیکی اوراسیای مرکزی

با سرزمین خود مخالف کاهش این وابستگی بوده و بر استمرار کنترل بر این حوزه تأکید داشته است (Noori, 2019: 240).

در قالب اتحادیه اوراسیائی، یک گفتمان تمدنی در مورد اوراسیا با طرح نوسازی اقتصادی و یکپارچه سازی در اقتصاد جهان ترکیب می‌شوند. اتحادیه اوراسیائی نه به احیای اتحاد شوروی مربوط است، نه شاخه‌ای از اوراسیاگرایی کلاسیک است، نه ربطی به ملی‌گرایی امپریالیستی و فانتزی‌های نو اوراسیاگرایی دوگین دارد (Richardson, 2015: 98). برای پوتین، اوراسیا هم یک فضای گفتمانی و هم یک طرح ژئوپلیتیکی است. اتحادیه اقتصادی اوراسیائی وسیله‌ای برای مقاومت در برابر دست‌اندازی بیشتر اتحادیه اروپا و ناتو در فضای پساشوروی به‌شمار می‌رود و می‌تواند از منافع روسیه در دست‌اندازی چین به آسیای مرکزی نیز دفاع کند (Duncan, 2015: 113).

در میان چندین طرح همگرایی در منطقه اوراسیا، اتحادیه اقتصادی از نظر ساختار و مأموریت‌های تعریف‌شده، تقریباً پیچیده‌ترین و دقیق‌ترین است. برخلاف دیگر طرح‌های همگرایی پساشوروی، این اتحادیه سامانه پیشرفته تصمیم‌گیری دارد. کمیسیون اقتصادی اوراسیائی هم در چارچوب اتحادیه یک نهاد فراملی به نسبت قدرتمند است. تکامل فرایند همگرایی در اوراسیای مرکزی که اتحادیه اقتصادی اوراسیائی جدیدترین جلوه آن است از وجود برنامه‌های گسترده مبتنی بر اراده سیاسی جدی خبر می‌دهد. با توجه به جوان‌بودن این سازمان منطقه‌ای، در هنگام بررسی کارکرد اتحادیه اقتصادی اوراسیائی در این نوشتار بیشتر به کارکرد مورد انتظار آن از دیدگاه قدرتمندترین عضو مؤسس اتحادیه پرداختیم. بدیهی است که برای ارزیابی کارکردهای واقعی اتحادیه در آثار پژوهشی، باید بیشتر از زمان تأسیس آن دور شویم.

نتیجه

آنگونه که در بیشتر نظریه‌های تبیین‌کننده نقش قدرت‌های بزرگ در جهان پساقطبی تأکید شده است، به تقریب هیچ یک از قدرت‌های بزرگ، دیگر نمی‌توانند شانسی برای دستیابی به هژمونی جهانی داشته باشند. اما بیشتر آن‌ها می‌خواهند در حوزه نفوذ سنتی خود در رأس نظامی سلسله‌مراتبی باقی بمانند و با حفظ همین حوزه نفوذ در سطح جهانی هم بتوانند نقشی در نظام مدیریتی قدرت‌های بزرگ داشته باشند. قدرتی که امروزه در این حوزه‌های نفوذ به‌کار گرفته می‌شود با نظم امپراتوری تفاوت دارد. قدرت‌های بزرگ در جهان امروز بیشتر با ایجاد و تقویت هویتی منطقه‌ای براساس ارزش‌ها و فرهنگ مشترک و فراهم‌آوردن کالاهای عمومی برای قدرت‌های کوچک در آن منطقه، ضعیف‌ترها را به ماندن در حوزه نفوذ خود ترغیب می‌کنند. برخی قدرت‌های بزرگ علاوه بر متقاعدکردن شریک‌ها و همسایگان کوچکشان در

مورد نقش ویژه خود باید دیگر قدرت‌های بزرگ را نیز قانع کنند تا به شناسایی جایگاه آن‌ها و حقوق و مسئولیت‌های مترتب بر آن راضی شوند. روسیه در سال‌های اخیر در چنین وضعیتی قرار گرفته است.

روسیه قدرتمندترین کشور پساشوروی از نظر وسعت، قدرت نظامی و ظرفیت‌های اقتصادی است و با برخورداری از رابطه ویژه از نظر راهبردی با هر یک از کشورهای خارج نزدیک، نقش قطب و کانون راهبردی را دارد. حضور در همه معادله‌های منطقه‌ای ویژگی جدایی‌ناپذیر سیاست خارجی روسیه در بیشتر سال‌های پس از فروپاشی بوده است. روسیه پس از سال‌ها دست‌وپنجه نرم کردن با مقاومت گروه اروآتلانتیکی در برابر خوانشی که این کشور از هویت خود به‌عنوان قدرت بزرگ و تنها قدرت منطقه‌ای در فضای پساشوروی دارد، به تحکیم و نهادینه‌سازی هرچه بیشتر این نقش در اوراسیای مرکزی روی آورده است. تأسیس اتحادیه اقتصادی اوراسیائی در همین چارچوب تحلیل می‌شود. زیربنای فکری اتحادیه اوراسیائی چشم‌انداز سیاسی مورد حمایت روسیه است که می‌خواهد مرکز قدرت جدیدی در جهان چندقطبی برپا کند. این اتحادیه با وجود مشکلاتی که دارد در بین ابتکارهای اقتصادی منطقه‌ای روسیه مؤثرترین به شمار می‌رود. اتحادیه اقتصادی اوراسیائی گام جدی روسیه برای نهادینه‌سازی همگرایی منطقه‌ای روس محور در میان آن گروه از کشورهای اوراسیای مرکزی است که چه از نظر اقتصادی و چه از نظر سیاسی و فرهنگی و هویتی دچار واگرایی از روسیه نیستند و آن دسته از نهادهای بین‌المللی را که برای توازن بخشی به نفوذ منطقه‌ای روسیه شکل گرفته بودند، ترجیح نداده‌اند. هرچه از سال‌های نخست ریاست جمهوری پوتین دور می‌شویم، روسیه‌ای توجه را جلب می‌کند که هرچند در مورد بسیاری از مسائل و بحران‌های جهانی با غرب همراه است، اما بر سر هژمونی منطقه‌ای خود حاضر به مصالحه نیست.

References

- Aglyan, Vahagn R. (2014), "Dimensions of International Hierarchy in the post-Soviet Space: Analytical Approaches and Empirical Reflections", **Vestnik RUDN. International Relations**, No. 4, pp. 185-192.
- Allison, Roy (2017), "Russia and the post-2014 International Legal Order: Revisionism And Realpolitik", **International Affairs**, Vol. 93, No. 3, pp. 519-543.
- Astrov, Alexander (2011), "Great Power Management Without Great Powers? The Russian-Georgian War of 2008 and Global Police/Political Order" in **The Great Power (mis) management: The Russian-Georgian War and Its Implications for Global Political Order**, pp. 1-23.
- Bratersky, Maxim (2016) "Isolationism versus Geopolitics: The Dual Role of the Eurasian Economic Union in Global Governance." **Vestnik Mezhdunarodnykh**

- Organizatsii-International Organisations Research Journal**, Vol. 11, No. 2, pp. 43-51.
- Bull, Hedley (2012), **The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics**, Fourth Edition, Macmillan international Higher education.
- Cadier, David (2014) "Eastern Partnership vs Eurasian Union? The EU–Russia Competition in the Shared Neighbourhood and the Ukraine Crisis", **Global Policy**, Vol. 5, No.1, pp. 76-85.
- Casier, Tom (2018), "Gorbachev's 'Common European Home' and its Relevance for Russian Foreign Policy Today", **Debater a Europa**, No. 18, pp. 17-34.
- Casula, Philipp. "Russia's Foreign Policy from the Crimean Crisis to the Middle East: Great Power Gamble or Biopolitics?", **Rising Powers Quarterly**, Vol. 2, No.1, pp. 27-51.
- Dreyer, Iana & Nicu Popescu (2014), "The Eurasian Customs Union: The Economics and the Politics", **European Union Institute for Security Studies**, No. 11, https://www.files.ethz.ch/isn/182334/Brief_11_Eurasian_Union.pdf (accessed on: 14/4/2020).
- Duncan, Peter JS (2015), "Ideology and Interests in Putin's Construction of Eurasia", in **The Eurasian Project and Europe**, Palgrave Macmillan: London, pp. 102-116.
- Foreign Policy of the Russian Federation, 2016: http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6B6BZ29/content/id/2542248 (accessed on: 25/5/2020).
- İşeri, Emre, and Volkan Özdemir (2020) "Geopolitical Economy of Russia's Foreign Policy Duality in the Eurasian Landmass" in **Russia in the Changing International System**, Palgrave Macmillan, Cham, pp. 113-131.
- Koolae, Elaheh and Mohammad Sedaghat (2017), "Ukraine Crisis and the Russian Military Doctrine", **Central Eurasia Studies**, Vol. 10, No. 1, pp. 205-220. doi: 10.22059/jcep.2017.62908 {in Persian}.
- Khitakhunov, Azimzhan, Bulat Mukhamediyev & Richard Pomfret (2017), "Eurasian Economic Union: Present and Future Perspectives", **Economic Change and Restructuring**, Vol. 50, No. 1, pp. 59-77.
- Krickovic, Andrej & Maxim Bratersky (2016), "Benevolent hegemon, neighborhood bully, or regional security provider? Russia's Efforts to Promote Regional Integration after the 2013–2014 Ukraine Crisis", **Eurasian Geography and Economics**, Vol. 57, No. 2, pp. 180-202.
- Kupchan, Charles A. (1998), "After Pax Americana: Benign Power, Regional Integration, And The Sources of a Stable Multipolarity", **International Security**, Vol. 23, No. 2, pp. 40-79.
- Lane, David (2016), "Going Forward: The Eurasian Economic Union, The European Union and The Others", **LSE IDEAS - Dahrendorf Forum Special Report**, pp. 50-56.
- Laruelle, Marlene (2017), "Assessing Russia's Normative Agenda In Central Asia", <https://www.bishkekproject.com/memos/16> (Accessed on: 10/9/2020).

- Libman, Alexander (2017), "Russian Power Politics and the Eurasian Economic Union: The Real and the Imagined", **Rising Powers Quarterly**, Vol. 2, No.1, pp. 81-103.
- Makarychev, Andrey & Alexandra Yatsyk (2014), " (Non) "Russian World", (Non) Soft Power: Putin's Serpentine Policy in the South Caucasus", **Caucasus Analytical Digest**, No. 67-68, pp. 2-6.
- Mankoff, Jeffrey (2009), **Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics**, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, INC.
- Mearsheimer, John J. (2001), **The Tragedy of Great Power Politics**. WW Norton & Company.
- Niemi, Riku (2016), "The Eurasian Union—Much Potential, Little Results", **BOFIT Policy Brief**, No. 1, <https://helda.helsinki.fi/bof/handle/123456789/14000> (Accessed on: 16/11/2020).
- Nitoiu, Cristian (2017), "Aspirations to Great Power Status: Russia's Path to Assertiveness in the International Arena under Putin", **Political Studies Review**, Vol. 15, No. 1, pp. 39-48.
- Nolte, Detlef (2010), "How to Compare Regional Powers: Analytical Concepts and Research Topics", **Review of International Studies**, Vol. 36, No. 4: 881-901.
- Noori, Alireza (2019), "Iran, Russia and Eurasian Integration; Benefits of Active Regionalism", **Central Eurasia Studies**, Vol. 12, No. 1, pp. 235-252. doi: 10.22059/jcep.2019.256084.449759
- Papava, Vladimir (2017) "A Eurasian or a European Future for Post-Soviet Georgia's Economic Development: Which Is Better?", **Archives of Business Research**, Vol. 5, No. 1, pp. 159-170.
- Pedersen, Thomas. "Cooperative Hegemony: Power, Ideas and Institutions in Regional Integration", **Review of International Studies**, No. 28, pp. 677-696.
- Richardson, Paul Benjamin (2015), "Putin's Eurasian Dialectic", in **The Eurasian Project and Europe**, Palgrave Macmillan, London, pp. 89-101.
- Richardson, Paul Benjamin (2017), "Geopolitical Visions, Globalisation, and the Remaking of Russia's Eurasian Borders", **Journal of Borderlands Studies**, Vol. 32, No. 1, pp. 7-21.
- Sakwa, Richard (2020), Stasis and Change: Russia and the Emergence of an Anti-hegemonic World Order. In: **Russia in the Changing International System**, Palgrave Macmillan, Cham, pp. 17-37.
- Sencerman, Öncel (2016), "Russian Diaspora as a Means of Russian Foreign Policy", **RSP**, No. 49, pp. 97-107.
- Sergi, Bruno S. (2018), "Putin's and Russian-led Eurasian Economic Union: A hybrid half-economics and half-political "Janus Bifrons" ", **Journal of Eurasian Studies**, Vol. 9, No.1, pp. 52-60.
- Sherr, James (2014), "Ukraine: Door Closed?", in Starr, F/Cornell, S. eds., **Putin's Grand Strategy: The Eurasian Union and Its Discontent**, pp. 122-132.
- Svarin, David (2016), "The Construction of 'Geopolitical Spaces' in Russian Foreign Policy Discourse before and after the Ukraine Crisis", **Journal of Eurasian Studies**, Vol. 7, No. 2, pp. 129-140.

- Silvius, Ray (2015), "Eurasianism and Putin's Embedded Civilizationalism", in *The Eurasian Project and Europe*, Palgrave Macmillan, London, pp. 75-88.
- Tolstrup, Jakob (2014), **Russia vs. the EU: The Competition for Influence in Post-Soviet Space**, Boulder CO: Lynne Rienner, 2014.
- Tsygankov, Andrei P. (2003), "Mastering space in Eurasia: Russia's Geopolitical Thinking after the Soviet Break-up" **Communist and Post-Communist Studies**, Vol. 36, No. 1, pp. 101-127.
- Tsygankov, Andrei P. (2005) "Vladimir Putin's Vision of Russia as a Normal Great Power", **Post-Soviet Affairs**, Vol. 21, No. 2, pp. 132-158.
- Valizadeh, Akbar (2017), "Nation Branding Project and Image Building of Russia: Approaches and Achievements", **Central Eurasia Studies**, Vol. 10, No.1, pp. 221-237. doi: 10.22059/jcep.2017.62909 {in Persian}
- Valizadeh, Akbar & Shiva Alizadeh (2018), "Exploring the Roots of Continuity in the Foreign Policy of the Russian Federation during Putin's Rule", **Central Eurasia Studies**, Vol. 11, No. 2, pp. 513-529. doi: 10.22059/jcep.2019.251881.449750 [in Persian].
- Ziegler, Charles E. (2016) "Great Powers, Civil Society and Authoritarian Diffusion in Central Asia", **Central Asian Survey**, Vol. 35, No. 4, pp. 549-569.